

Аналитикалық жазба

Жоба авторы: Әнуаров А.Б.

Ғылыми жетекші: Бектурова А.Т.

Жоба идеясы	Бірыңғай Қазынашылық шоттағы ақша қалдықтарының өтімділігін тиімді басқаруда, бюджетке қосымша кіріс алу мақсатында бюджет қаражаттарын қаржы құралдарына орналастыру
Күрделі жағдай (кейс)	Бүгінгі таңда БҚШ-дағы бос ақша қалдықтарының көп мөлшерде болуы, жергілікті бюджеттің қалдықтың шекті деңгейі 118,67 млрд. көлемде, республикалық бюджеттің жылдың басындағы қалдық көрсеткіші 58,07 млрд теңгеден 108,01 млрд теңгеге дейін ұлғаю көрсеткішіне жеткен. ал бұл дегенімі ақшаның қалдығының жыл аяғында жоғары мөлшерде қалуын көрсетеді. Екінші мәселе бұл мемлекеттік және үкіметтік борыштарға қызмет көрсету бойынша шығыстардың көп мөлшері. Жыл сайын ішкі мемлекеттік борышқа қызмет көрсету бойынша шығыстар талдау көрсеткендей бюджетке ауыр ауыртпалық түсіреді.
Берілген мәселені қолданыстағы шешу тәсілдері	Мақсат-Үкімет уақытша талап етпеген бюджет қаражатының экономикаға жұмыс істеуі. Банктерге БҚШ уақытша бос қаражатын орналастыру нарықтың өтімділігін қолдау үшін өте пайдалы және қажетті құрал болуы мүмкін. Біріншіден , шетелдік агенттіктердің жоғары рейтингтері бар банктердің белгілі бір саны БҚШ-ның уақытша бос қаражатына қол жеткізе алады. Екіншіден , біз қысқа мерзімді кезең туралы айтып отырғанымызды түсінуіміз керек. Мысалы, бір күндік РЕПО операциялары 11%.

	<p>Қазынашылық өтімділікті бір күнге, бір аптаға және т.б. бере алады, сол күні немесе бір аптада ең жоғары рейтингісі бар және алғашқы бестіктің қатарына кіретін банкте мұндай проблемалар туындауы екіталай, сондықтан ол қаражатты қайтара алмайды. Оның үстіне қайтару мерзімі басталған кезде Ұлттық банк Қаржы Министрлігінің тапсырмасы бойынша коммерциялық банктердің корреспонденттік шоттарынан қажетті қаражатты акцептсіз тәртіппен есептен шығаруға міндетті болады.</p>
<p>Берлген мәселені шешудің ұсынылатын жолы</p>	<p>Басқару процестері мен рәсімдерін жетілдіруге бағытталған федералдық бюджеттің бірыңғай шотының өтімділігін басқаруға көшу ақша қаражатымен қаржы нарығында ақша қаражатын қысқа мерзімді қарыз алу тетігін қолдануға мүмкіндік береді. Мұндай механизмді енгізу мемлекеттік борышты басқару процесін жетілдіруге мүмкіндік береді.</p> <p>Өтімділікті басқару тетігін енгізу нәтижесінде мемлекеттік қаражатты үнемдеу және бюджетті атқару процесінде басқару шығындарын азайтуға қол жеткіземіз. Қассалық қызмет көрсетудің қалыптасқан тәжірибесін назарға ала отырып бюджетті атқару, бюджеттің бірыңғай шотының құрылымы және қолданыстағы бюджет заңнамасының ерекшеліктері, бюджеттің бірыңғай шотының өтімділігін басқаруға көшуді мынадай бағыттар бойынша жүзеге асыру ұсынылады:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) бюджеттің ақша қаражатын басқару рәсімдерін жетілдіру және дамыту; 2) мемлекеттік борышты басқару процестерін жетілдіру. <p>Мүмкіндіктері: Әлемдік тәжірибе қаржы нарығында уақытша бос бюджет қаражатын орналастыру нарық талап ететін шарттарда қаражат беру есебінен бюджет кірістерін ұлғайтуға, екінші жағынан, әрқайсысы қаржы нарығының конъюнктурасына байланысты пайдаланылатын қаржы</p>

	құралдарының шектеулі шеңберіне байланысты бюджеттің кірістерді толық алмау тәуекелдерін барынша азайтуға бағытталғанын көрсетеді.
Күтілетін нәтиже	Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып және халықаралық тәжірибені ескере отырып, бұл механизмнің артықшылықтары айқын деп қорытынды жасауға болады. Бұл бюджеттің кассалық қызметін жоспарлау сапасын жақсарту, бюджет шоттарындағы қалдықтарды жедел басқару және БҚ өтімділігін қамтамасыз ету. Бұдан басқа, Үкімет бюджетке тартатын қарыз қаражатының көлемі қысқаруда, бұл мемлекеттік борыш деңгейінің төмендеуіне алып келеді. Қаржылық орнықтылықты қамтамасыз ету және мемлекеттің мүдделерін қорғау мақсатында қаржы нарығына қатысушылардың барлығында бюджет қаражатына ерекше қастерлі және жауапты қатынас болуға тиіс.
Әдебиеттер	<p>1. С.Е.Прокофьев, В.Н.Саранцев. Единый казначейский счет федерального казначейства состояние и перспективы URL: https://cyberleninka.ru/article/v/edinyy-kaznacheyskiy-schet-federalnogo-kaznacheystva-sostoyanie-i-perspektivy</p> <p>2. Тоқбаев Р.К. «Ликвидность бюджета» мақала «Казахстанская правда» 13.08.19 URL: https://kazpravda.kz/articles/view/likvidnost-budzheta</p> <p>3. Коммерциялық банктердің өтімділігін бағалаудың шетелдік тәжірибесі - URL: http://www.banki-del.ru/2009/12/зарубежный-опыт-оценки-ликвидности</p>

4. Tandberg E. Treasury System Design: A Value Chain Approach. IMF Working Paper, 2005, no. 05/153, pp. 1-28.

5. ҚР Қазынашылығы. Кишинев қ., Молдова, маусым 2016. Қазақстан Республикасының Қазынашылығы.